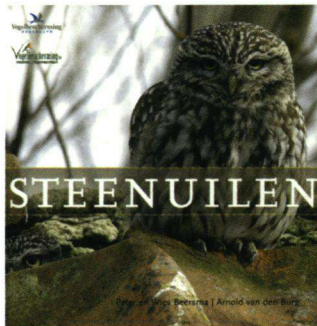

Steenuilen

Het recent verschenen boek 'Steenuilen' is geschreven in de hoop de sterfte onder jonge Steenuilen in de zomer te beperken. In de voorbije jaren is het de auteurs duidelijk geworden dat voornamelijk het voedseltekort in de zomer de achteruitgang veroorzaakt. De jonge Steenuilen verlaten té vroeg hun nest en komen dan niet vliegvaardig op de grond terecht. Overleven ze dit stadium dan gaan ze foerageren op de openbare weg waar ze door auto's aangereden wanneer zij

insecten proberen buit te maken. Daarbij gaan ze het verkeer namelijk niet uit de weg, met alle nare gevolgen vandien. Ongeveer

320 dode jonge Steenuilen werden door de auteurs onderzocht. De vijftientig onderzochte jonge verkeersslachtoffers (die nog geen vocht verloren hadden) bleken gemiddeld 10 g lichter te zijn dan de Steenuilen die door de hond of de kat gegrepen werden. Dus door de jonge vogels bij te voeren wordt de kans op verkeersslachtoffer kleiner. Steenuilen hebben slechts één legsel per jaar met gemiddeld 2,5 nakomelingen. De sterfte kort na het uitvliegen minimaliseert de steenuilenstand.

De Steenuil is volkomen afhankelijk van wat wij met ons erf en tuin doen en heeft weinig aan het inrichten van natuurgebieden. Een Merel die zich heeft doodgevoegen tegen het raam, moet niet in de groencontainer, maar kan als voedsel dienen in de nestkast met jonge uilen. De landelijke vereniging Steenuilen Onderzoek Nederland (STONE) richt zich

op biotoopherstel. Dat zal jaren in beslag nemen en pas vruchten afwerpen als de landelijke verschalingsmode in het landelijke gebied op zijn retour is en meer selectief zal worden toegepast.

In dit boek vindt u adviezen hoe u zelf kunt bijdragen aan een mooie toekomst voor de Steenuil. Hoe voelt hij zich thuis op uw erf? Hoe helpt u de Steenuil voldoende voedsel te vinden? Wat zijn de voorwaarden van een veilige broedplaats of nestkast? Het boek is samengesteld voor iedereen die actief de Steenuil wil beschermen, ze op hun erf te gast heeft of ze gewoon een warm hart toedraagt.

Beersma, P., W. Beersma & A. van den Burg (2007): Steenuilen. 120 pagina's, 21x21 cm. Geïllustreerd met onder andere veel kleurenfoto's. ISBN 978-90-8740-008-8. Roodbont Uitgeverij, Postbus 4103, 7200 BC Zutphen. Prijs: € 19,95.

WS

Wat vliegt daar?

Met deze titel is een compleet herziene en aanmerkelijk uitgebreide uitgave verschenen van een oorspronkelijk zeer eenvoudig determinatieboekje, dat voor vele senioren onder de vogelaars hun eerste vogelgidsje was. Het is de Nederlandse versie van het in 1936 gepubliceerde 'Was vliegt den da?' Een jaar later verscheen de veel betere Nederlandse klassieker 'Zien is kennen!'. Ondanks de beperkingen van 'Wat vliegt daar?' zijn er later meer dan dertig drukken uitgebracht, voordat het voorbij werd gestreefd door veel betere gidsen. Dat was niet zo moeilijk, want wie de tiende druk bekijkt kreeg kleurenafbeeldingen voorgeschoteld die er zo flets uitzagen alsof ze in de wasmachine hadden gezeten. De beschrijvingen waren summier. Voor de determinatie van de Kwartel moest je het doen met de zeer summere beschrijving 'klein hoentje'. De verwachtingen bij deze geactualiseerde editie waren danook hoog gespannen. Met 1700 kleurtekeningen worden de 544 behandelde soorten herkenbaar afgebeeld.

De onderscheidende determinatiekenmerken hadden wel wat meer aandacht mogen hebben door bij de afbeeldingen een groter aantal aandachtsstreepjes te plaatsen. Een opmerkelijke afbeelding is die van een Treurmania, van oorsprong Aziatisch, die hier wel eens als ontsnapte kooivogel wordt waargenomen. Ook de Carolina-eend en de Mandarijneend zijn opgenomen. De toevoegingen van afbeeldingen met ondersoorten scheppen alleen maar verwarring. Determinatie hiervan is specialistenwerk. De teksten zijn kort en bondig. Op de klein afgebeelde verspreidingskaartjes is het voor sommige soorten moeilijk om te ontdekken waar zij voorkomen. Grote Burgemeester, Zilverplevier en Sardijnse Grasmus zijn hier voorbeelden van. Bij een eventuele herdruk zou een fellere kleur al een heleboel helpen. 'Wat vliegt daar?' onderscheidt zich ook van andere determinatiegidsen door tips voor een velduitrusting. Verder door een apart deel met beschrijvingen van vogelgeluiden, zowel overdag als 's nachts in diverse habitats, waaronder ook die van nachttrekkers. Onder het hoofdstuk 'Verdere informatie' wordt verwezen naar relevante vogelboeken, cd's, dvd's, vogeltijdschriften en -organisaties in Nederland en België.

Peter Barthel & Paschalis Dougalis (2008): Wat vliegt daar? Paperback. 19 x 13 cm. 191 bladzijden. Kleurenillustraties. ISBN 978 90 5956 250 9. Fontaine Uitgevers BV, 's-Graveland. Prijs: € 17,90.

DAJ

West-Brabantse broedvogels in beeld
Opnieuw is een zwaargewicht onder de avifauna's verschenen. De omvangrijke geheel in kleur uitgevoerde 'Atlas van de West-Brabantse broedvogels' staat boordevol informatie, die een uitgebreide bespreking rechtvaardigt. Met het uitbrengen van dit boek is het overzicht van de broedvogelverspreiding en -aantallen in Noord-Brabant compleet. De door de provincie in 1986 gepubliceerde rapportage Broedvogels van Midden- en Oost-Brabant ging hieraan vooraf. De twee publicaties zijn als een update te beschouwen van de Avifauna van Noord-Brabant (1967).

De hoofddoelstelling van de atlas is inzicht te verkrijgen in de verspreiding van broedvogels en tegelijkertijd de aantallen van zeldzame en schaarse soorten in beeld te brengen. Daarin zijn de auteurs goed geslaagd. Om het voorkomen en de vastgestelde aantallen beter te kunnen begrijpen wordt het landschap geschetst en worden de inventarisatiemethode, gegevensverwerking, analyse en betrouwbaarheid uitgebreid behandeld. Voor onderzoek in de toekomst en om vergelijkingen te kunnen maken is een dergelijke verslaggeving van groot belang. Wat de 'Bloemnotatie' inhoudt wordt niet verklaard en er wordt evenmin verwezen naar de literatuurlijst. Het veldwerk is uitgevoerd van 1989-'96 en is aangevuld met gegevens uit de broedvogelatlassen van Sovon uit 1973-'77 en 1988-2000. Door dit laatste is het broedvogeloverzicht toch nog redelijk up-to-date. Verder zijn incidentele broedgevallen opgenomen uit de periode daarna. De mix van kwalitatief en kwantitatief verzamelde gegevens geeft een indicatie van hoe het ervoor stond met de broedvogels aan het eind van de vorige eeuw. Nu de vraag naar gegevens uit stedelijke gebieden begint toe te nemen zijn de daarin verzamelde gegevens waardevol. Interessant is het deel over broedvogelgemeenschappen en de landschappen waarin zij leven; zowel dichtheden per landschapstype, ecotoop, biotoopvoorkeuren en soorten van de Rode Lijst komen aan de orde. Origineel zijn de schetsen van 127 natuurgebieden en andere ornithologisch interessante terreinen met hun broedvogels. Het grootste deel van het boek is gewijd aan de beschrijvingen van 209 soorten. Hierin bevinden zich niet alleen krenten uit de pap als Kleinst Waterhoen, Bonte Strandloper en Krekeltzanger. Ook opgenomen zijn gedomesticeerde soorten zoals Tamme Gans, nakomelingen van ontsnapte exoten (Zwarte Zwaan), soorten die in het verleden in de regio gebroed hebben (Ortolaan) en mogelijke broedvogels (Visarend). Bijzonder illustratief zijn de in kleur uitgevoerde verspreidingskaarten met als ondergrond de regio (bijvoorbeeld zand en zeeklei). Daarnaast bevinden zich ook op veel plaatsen dichtheids-, verschilkaarten en grafieken met trends. De

discussie wordt niet uit de weg gegaan, wat blijkt bij de Glanskop, waarvan in heel West-Brabant slechts drie paren zijn vastgesteld. Soortverwarring met de Matkop heeft in het verleden tot te hoge aantallen geleid. Van soorten zoals Patrijs, IJsvogel, Kuifleeuwerik en Blauwborst komt een belangrijk deel van de Nederlandse populatie in West-Brabant voor. Het tot stand brengen van deze uitgave is een titanenwerk geweest. Petje af voor de auteurs, die mede dankzij de belangrijke inbreng van de provincie Noord-Brabant, Sovon en de vele vrijwilligers deze klus geklaard hebben.

Samenwerkingsverband West-Brabantse Vogelwerkgroepen (2007): Atlas van de West-Brabantse broedvogels. 610 pagina's. Gebonden. Met kleurenfoto's en onder andere verspreidings-, dichtheidskaarten, tabellen en grafieken. ISBN 078-90-78343-02-08. NPN media, Breda. Prijs € 39,95.

DAJ

Hoe vogels leven

De uitgave 'Hoe vogels leven' is bedoeld voor hen die zich in het gedrag van vogels willen verdiepen. Beweging, vogeltrek, voedsel en foerageren, broeden, waar vogels leven en vogels en de mens worden achtereenvolgens in aparte hoofdstukken behandeld. Voor een aspect wordt telkens een groep of soort als voorbeeld genomen. Bijvoorbeeld de talrijkste vogel van de wereld, de in Afrika met vele miljoenen levende Roodbekwever, die daar een plaagvogel is, of de franjepoten die op zeeën of oceanen overwinteren. Sneeuwhoenders, die drie keer per jaar hun verenkleed verwisselen. Soms worden leuke wetenswaardigheden uitgelicht in een afwijkend lettertype. Een apart onderdeel, dat niets te maken heeft met het gedrag van vogels, maar meer met dat van mensen is de relatie met *homo sapiens*. Bijbelse vogels, vogelnamen en verwijzingen naar mensen en vogels als merknaam, met als voorbeeld het bekende Schotse whiskymerk Famous Grouse zijn enkele van de onderwerpen. De auteur Stephen Moss is er goed in geslaagd uit de stortvloed aan ornithologische publicaties voorbeelden op te diepen die voor de lezer interessant zijn en niet te diep op de materie ingaan. Voor zover mogelijk zijn voor de voorbeelden

het gedrag van Europese vogels gebruikt. Het hoe en waarom van het vogelgedrag, dat bij soorten in de eigen omgeving is waar te nemen, blijft daardoor boeien. De meer dan 150 prachtige kleurenfoto's dragen ertoe bij dat het boek een lust voor het oog is.

Toch zijn er nogal wat kanttekeningen bij de aangedragen informatie te plaatsen en voorts roept de tekst vragen op. Het begrip beweging wordt wel erg ruim geïnterpreteerd. Rusten, slapen, rui en veerverzorging zijn nu als samenhangend met dit gedrag opgevoerd. Zeevogels en Gierzwaluwen die soms wel tien jaar in de lucht kunnen blijven? Verwarrende informatie over het fenomeen vogeltrek van het noordelijke naar het zuidelijke halfmond. Zowel minder beschikbare ruimte noordelijk van de evenaar om te broeden, voedselgebrek en concurrentie daar met lokale vogels worden als factoren voor het ontstaan van dit verschijnsel genoemd. De Eider kan zich in ons land niet terugtrekken op lokale rotseilandjes om te ruien. Er is geen relatie tussen mist en regenfronten, het daardoor massaal landen van vogels, vogelringstations en trektelposten. Evenmin tussen vestiging van Roodborsten, everzwijnen (wilde zwijnen), het schaarser worden van laatstgenoemde in dorpen en buitenwijken van steden (!) en tuinerende en spittende mensen. Het is jammer dat in de lijst met verdere literatuur niet verwezen wordt naar publicaties die met vogelgedrag te maken hebben. Ondanks de kritiekpunten koopt men beslist geen kat in de zak bij de aankoop van dit boek.

Moss, S. (2007): Hoe vogels leven. Gebonden.

158 kleurenfoto's, 3 illustraties in kleur, 4 in zwartwit. Fontaine Uitgevers, 's-Graveland. 207 bladzijden. ISBN 978.90.5956.210.3. Prijs € 22,50.

DAJ

Rapporten en verslagen

Voedsel- en gedragsonderzoek van de Roek in Midden-Brabant

De Vogelwerkgroep Midden-Brabant heeft een onderzoeksrapport samengesteld en uitgebracht over de Roek. In de periode 2004-'06 werd in een agrarisch gebied van circa 3000 ha waarin verscheidene kolonies voorkomen, voedsel- en gedragsonderzoek gedaan. Aanleiding voor het uitvoeren van het onderzoek was het verlenen van ontheffingen voor afschot van Roeken bij Tilburg. Leden van de vogelwerkgroep hadden twijfels over de gehanteerde schadecijfers. Het onderzoek was gericht op het verkrijgen van inzicht in het foeragegedrag in de seizoenen, het aanrichten van schade in landbouwgewassen en het nemen van preventieve maatregelen. Ook werd gekeken naar het broedsucces en naar het gedrag in de broedtijd en in de winterperiode. Uit de conclusies blijkt dat de schade aan gewassen zeer beperkt is. Ook is de actieradius van de Roeken vanuit de kolonie veel beperkter dan vaak wordt aangenomen. Het is zeer wel denkbaar dat schade die is ontstaan door andere kraaiachtigen, ten onrechte aan Roeken wordt toegeschreven. Mogelijk komt dat omdat schade door Roeken in Nederland wordt vergoed door het Faunafonds. Er zou een beter en onafhankelijker controlesysteem voor het beoordelen van schadeverzoeken moeten worden ingevoerd. Ook zou er veel meer gedaan kunnen worden aan het nemen van preventieve maatregelen ter voorkoming van schade.

Vogelwerkgroep Midden-Brabant (2006): Voedsel- en gedragsonderzoek van de Roek *Corvus frugilegus* in Midden-Brabant 2004-2006. 21 x 29 cm. 45 bladzijden. Tabellen. Kleurenfoto's. Vogelwerkgroep Midden-Brabant, Antoniusstraat 4, 5084 GA Biest-Houtakker, e-mail: info@vwmiddenbrabant.nl.

RAK

Drentse Vogels

De Stichting Werkgroep Avifauna Drenthe (WAD) heeft Drentse Vogels nummer 20

uitgebracht. Zoals ook bij voorgaande nummers in deze reeks het geval was geeft dit jaarboek niet een verslag van de broedvogels of tellingen in een gebied, maar is het meer een bundeling van artikelen over diverse interessante ornithologische onderwerpen. Een greep uit de inhoud: Langetermijnveranderingen bij broedvogels in Wapserveld-Berkenheuvel (Arend van Dijk & Rob Bijlsma), Een badende Heggenmus (Ate Dijkstra), Ganzenjacht in Drenthe in de 19de eeuw (Henk Leuning), Grote Canadese Ganzen succesvol in het Fochteloërveen? (Herman Feenstra), De consumptie van zaden van de wilde kardinaalsmuts door overwinterende Zwartkoppen (Ate Dijkstra) en Late Pestvogels foeragerend op Zwarte Populier (Willem van Manen).

Dijkstra, B. & W. van Manen (2006): Drentse Vogels 20. 14 x 20,5 cm. 80 bladzijden. Tabellen, grafieken en foto's in zwartwit. ISSN 1381-6101. Stichting Werkgroep Avifauna Drenthe, Assen. De uitgave kan worden besteld door € 8,- over te maken op postbankrekening 3870292 ten name van Werkgroep Avifauna Drenthe te De Kiel, onder vermelding van DV20 en uw naam en adres.

RAK

Vogels in het Lauwersmeergebied 2006/2007

Opnieuw verscheen een aflevering in een reeks jaarverslagen die al sinds 1971 wordt uitgegeven, tegenwoordig door Staatsbosbeheer Regio Noord. In deze rapporten staan de resultaten van de tellingen die maandelijks worden uitgevoerd.

Het Lauwersmeergebied is vogelrijk. In het seizoen 2006-'07 zijn 182 vogelsoorten geteld. Opvallend in dit verslagjaar was de teruggang van het aantal ganzen in najaar en winter van 2006 ten opzichte van 2005. Dat gold echter niet voor Grauwe Ganzen. In de maand september was maar liefst 8% van de West-Europese populatie in het Lauwersmeergebied aanwezig. Zoals verwacht hebben zich nu ook Aalscholvers gevestigd in het gebied. Er werden vijftien broedparen vastgesteld van deze soort.

Zeearenden werden regelmatig gezien. Ook worden er zeldzame soorten gezien, zoals Temmincks Strandloper en Grauwe Franjepoot. Een echt zeldzame soort voor dit gebied is de Boomkruiper. Deze soort

prijkte slechts tweemaal op de tellijsten.

Willems, J. (2008): Vogels in het Lauwersmeer-gebied. Seizoenverslag 2006/2007. 39 bladzijden. 21 x 29 cm. Tabellen en grafieken. Voor meer informatie: Staatsbosbeheer Beheerseheid Lauwersmeer, Jan Willems, (0519) 34 51 40, e-mail: j.willems@staatsbosbeheer.nl.

RAK

Broedvogelinventarisatierapport Spookverlaat/Kruiskade 2006

De Vogelwerkgroep Koudekerk/Hazerswoude e.o. heeft – op verzoek en met steun van Staatsbosbeheer – een rapport gemaakt met de resultaten van de jaarlijkse broedvogelmonitoring in het Spookverlaat en de Kruiskade. In 2006 werd dit onderzoek voor de twaalfde keer uitgevoerd op basis van de BMP-methode. Het onderzoeksgebied ligt in het Groene Hart in de gemeente Rijnswoude en bestaat uit eilanden, plasjes, ruigtes en plas-drasgebieden, waarin ook houtkades en houtopslag voorkomen. Het gebied wordt via een beheersovereenkomst met de eigenaar Staatsbosbeheer onderhouden door de vogelwerkgroep, waarbij groot onderhoud is uitbesteed aan een gespecialiseerd extern bedrijf.

In 2006 werden 51 soorten broedvogels vastgesteld, waaronder acht soorten van de Rode Lijst. Zowel het aantal soorten als het totaal aantal territoria (492) was hoger dan in de voorgaande elf jaren. De totale dichtheid is 19,7 broedparen per hectare. De Bosrietzanger en Kleine Karekiet scoorden het hoogste aantal territoria dat ooit werd gevonden voor deze soort en er was onder andere ook weer een broedgeval van een Wielewaal in het gebied. Deze had zich gevestigd in hetzelfde bosje als in 1996!

Behalve de resultaten van 2006 is ook een overzicht van de voorgaande jaren opgenomen in dit rapport.

Eijk, B. & G.-J. van Beek (2007): Broedvogelinventarisatierapport Spookverlaat/Kruiskade 2006. 126 bladzijden. 21 x 29 cm. Kleurenfoto's. Tabellen en grafieken en stippenkaarten. Vogelwerkgroep Koudekerk/Hazerswoude e.o., Alphen aan den Rijn. De digitale versie van dit rapport is te bestellen bij: Geert-Jan van Beek, Fransche Brug 18, 2371 BE Roelofarendsveen, (071) 331 37 77, e-mail: geert-janvanbeek@planet.nl. Kosten: € 5,- (plus verzendkosten).

RAK

Jaarverslag Werkgroep Roofvogels Zeeland

Al enkele jaren verschijnen de jaarverslagen van de Werkgroep Roofvogels Zeeland op internet. Het jaarverslag van 2007 is te vinden op <http://www.roofvogelszeeland.nl>. Ook de voorgaande verslagen sinds 2002 zijn daar overigens te vinden.

Sinds 1995 worden in Zeeland jaarlijks op dezelfde wijze gegevens van het aantal broedparen verzameld. De populatie van de Buizerd is voortdurend in aantal toegenomen, die van de Torenvalk en de Boomvalk bleven stabiel. De populaties van de Bruine Kiekendief en de Sperwer zijn tot na de eeuwwisseling toegenomen. De Sperwer is daarna stabiel gebleven, maar de Bruine Kiekendief nam daarna af. In 1999 heeft de Havik zich als broedvogel in Zeeland gevestigd en daarna is het aantal stevig toegenomen. De soort ontbreekt nog wel in Zeeuws-Vlaanderen. Van de Slechtvalk, die voor het eerst in 2001 met zekerheid in Zeeland heeft gebroed, neemt het aantal broedparen ook toe, maar een stuk langzamer dan bij de Havik.

In 2007 was er ook een broedgeval van de Wespendif. Deze moeilijk vast te stellen soort is niet jaarlijks aanwezig. Havik en Slechtvalk zijn de krachtpatsers onder de Zeeuwse roofvogels. Hierdoor en omdat het nieuwkomers zijn, is het extra interessant om onderzoek aan hun voedsel te doen. Bij beide soorten begint dat op gang te komen. Voor de Havik zijn duiven, Spreeuwen en kraaiachtigen van groot belang en voor de Slechtvalk postduiven (vooral verdwaalde en eerstejaars) en wilde duiven en steltlopers. Meer informatie over de Zeeuwse roofvogels: <http://www.roofvogelszeeland.nl>.

Vogelwerkgroep Losser – Jaarverslag 2007

De Vogelwerkgroep Losser heeft het jaarverslag over 2007 gepubliceerd. In het uitgebreide verslag staat van alles over de activiteiten van de werkgroep in het afgelopen jaar. Deze actieve werkgroep heeft weer heel veel werk verzet en dan zijn er ook hoogtepunten te melden. Ook een dieptepunt, want met verslagenheid heeft men kennis moeten nemen van het overlijden van Herman Nijland. Hij was

één van de eerste leden van de werkgroep en meer dan dertig jaar zeer actief en bevrogen lid van IVN Losser.

Het verslag geeft de resultaten van diverse tellingen en onderzoeken. Veel aandacht wordt besteed aan nestkasten, niet alleen voor mezen en andere kleine zangvogels, maar ook voor Torenvalken, Steenuilen en Kerkuilen. Ook zijn resultaten van kasten voor Grote Gele Kwikstaart te vinden in het verslag. Behalve die van de Gierzwaluw zijn ook de aantallen nesten van Huiszwaluw en Boerenzwaluw bijgehouden. Vanzelfsprekend worden de resultaten van broedvogelmonitoring besproken. Voorts zijn er ook de resultaten van de ringvangsten en van telpost

Oelemars. Aardig was het verschijnen van de Griel op 18 juli 2007 bij het water in de zandafgraving De Oelemars. Dit was de tweede waarneming van deze soort in Twente. De eerste waarneming was 110 jaar eerder gedaan, op 20 oktober 1897 bij Rijssen.

Hassing, L., B. Hulsebos & S. Wansing (2008): Vogelwerkgroep Losser – Jaarverslag 2007. 21 x 29 cm. 58 bladzijden. Kleurenfoto's. Grafieken en tabellen. Vogelwerkgroep IVN Losser, Losser. Het verslag is te vinden op de internetpagina's van de werkgroep: <http://www.oelemars.com>.

RAK